

ועדת האתיקה של הפקולטה למדעי הרוח

מיכל בן-שחר, נעם זהר ויהודית בר אילן

כל מחקר שנערך ע"י חוקרי בר אילן, שבו משתתפים בני אדם כנבדקים, צריך לעבור אישור בועדת אתיקה לניסויים בבני אדם. תפקידן של ועדות האתיקה הוא להגן על זכויות הנבדקים במחקרים (בעיקר מההיבטים הבאים: סיכון מינימלי, סודיות, הסכמה מדעת). המסמך להלן מתאר את עקרונות הפעולה של ועדת האתיקה הפקולטת במדעי הרוח, בהסתמך על העקרונות המתוארים במסמך "[קווים מנחים לעבודתה של ועדת סקירה מוסדית](#)" שאומץ על ידי מוסדות אוניברסיטה.

לאוניברסיטה יש ועדה מוסדית שבראשה עומד כיום פרופ' גל ידיד ממדעי החיים, ובה 14 חברים נוספים. בנוסף חברים בועדה רב הקמפוס, נציג חוץ-מוסדי, ומרכז הועדה - אלון נוסבאום מרשות המחקר (Alon.Nusbaum@biu.ac.il). בשאלות כלליות לגבי נושאים עקרוניים הקשורים לאישור אתיקה למחקרים ניתן לפנות ישירות לאלון נוסבאום במייל הנ"ל.

ועדת האתיקה הפקולטת היא תת-ועדה של הועדה האוניברסיטאית, והיא הוקמה ב-2011 לצורך סיקור של מחקרים במדעי הרוח. מאז הקמתה חברים בועדה יהודית בר אילן (מדעי המידע, ראש הועדה), נעם זהר (פילוסופיה) ומיכל בן שחר (בלשנות וספרות אנגלית).

מחקרים שנערכים ע"י החוקרים בפקולטה למדעי הרוח בבר אילן, ומעריבים איסוף מידע מבני אדם, אמורים להגיע לאישור הועדה. הועדה אמורה לודא שהסיכון לנבדקים הוא מזערי, שהשימוש במידע עליהם נעשה בצורה אחראית ושומר על סודיות המידע הנאסף, ושהנבדקים נתנו הסכמה מדעת להשתתף במחקר.

אישור מועדת האתיקה, ו/או חתימת הנבדקים על הסכמה מדעת שאושרה ע"י ועדת אתיקה - נדרשים כתנאי לפרסום בכתבי עת שונים, למשל כל כתבי העת שמאגדים תחת frontiers, ועוד. כמו כן, במקרים רבים אישור ועדת האתיקה נדרש כתנאי להגשת בקשות לקרנות מחקר (גרנטיים).

חלק מהפרוטוקולים זכאים לפטור - אבל צריכים עדיין להיות מוגשים לועדה על מנת לקבל פטור. מדובר בד"כ באיסוף נתונים אנונימי באוכלוסיה בוגרת רגילה או בניתוח נתונים שנאספו במחקר קודם שאושר במסלול הרגיל.

שאר המחקרים עוברים סיקור (אלקטרוני), מוחזרים לתיקונים או מאושרים. במקרים מיוחדים, אם הועדה מרגישה שאין לה את הכלים להעריך פרוטוקול המערב אוכלוסיה מיוחדת או פרוצדורות מתחומים שחורגים מגבולות מדעי הרוח, הועדה עשויה להעביר את הפרוטוקול לועדה המוסדית שתוכל לגייס סוקר בעל ידע מתאים. לעתים קרובות מחקרים שנערכים מחוץ לאוניברסיטה (למשל במוסדות חינוך או במתקנים רפואיים) יאושרו גם ע"י גורם חיצוני (מדען ראשי של משרד החינוך, ועדת הלסינקי) וגם ע"י הועדה הפקולטת.

ההגשה לועדה נעשית במייל למזכירת הפקולטה על טפסים שניתן להוריד [מאתר הפקולטה](#). יש להקפיד במילוי הטפסים, ובפרט: תיאור ממצה של הפרוצדורות כולל דוגמאות לפרטים, מילוי כל הסעיפים בצורה ברורה וממצה, החלפת הטקסט הגנרי בטופס ההסכמה מדעת בטקסט המתאר את המחקר המדובר בשפה שתהיה נהירה לנבדקים, שם/חתימה/תאריך בהצהרת החוקר, ללא חתימה מראש על טופס ההסכמה מדעת (יחתם במעמד חתימת הנבדק).

חשוב: החוקר האחראי החותם של הצהרת החוקר אינו סטודנט אלא חוקר שיש לו מינוי בבר אילן.